

פרק חמישי

כל גיטין ומכל הום גיטין ירhom
טמים ומורוי ט"ר מילוי חירין דסכל
טבי ט"י ליהוח מוחמלה לו נטולו
ו乾坤 דפרק כל קיד רום נומר
נטומן לו נטח טב לו נט טפ טב עז
לון לון כרמץ. ומה סכתם לקלל
הום גיטין ירhom טמים לו נט טב
לון גיטין קלל גיטין ירhom טמים
וועוד לון וט מקניל חקט:

**א רשות כל אדם נתונה לו, אם רצה להטוט
עצמו לדרך טוביה ולהיות צדיק
הרשות בידו, ואם רצה להטוט עצמו לדרך רעה
ול להיות רשע הרשות בידו. הוא שכותב בתורה
הן האדם היה כאחד ממנו לדעת טוב ורע,
כלומר הן מין זה של אדם היה אחד בעולם
ואין לו מין שני דומה לו בזה העניין שהוא עצמו בראתו ובמחשבתו יודע הטוב והרע ועשה כל
מה שהוא חפץ ואין לו מי שייעכ卜 על ידו ממעשה הטוב או הרע, וכיון שכן הוא פן ישלח ידו וכו':**

**ב אל יעבור במחשבתך דבר זה שאומרים טפש האומות ורוב גולם בני ישראל שהקב"ה גוזר על האדם
מתחלת בריתו להיות צדיק או רשע. אין הדבר כן. אלא כל אדם ואדם ראוי להיות צדיק ממשה רבינו או
רשע כירבעם. או חכם או [ה] סכל. או רחמן או אכזרי. או כילי או שוע. וכן שאר כל הדעות: ואין לו
מי שיכפהו ולא גוזר עליו ולא מי שמושכו לאחד משני הדריכים אלא הוא עצמו ומדעתו נוטה לאיזו
דרך שירצה. הוא שירמי היה אומר מפי עליון לא תצא הרעות והטוב, כלומר אין הבורא גוזר על האדם לא
 להיות טוב ולא להיות רע: וכיון שכן הוא נמצאה זה החוטא הוא הפסיד עצמו, ולפיכך ראוי לו לבנות
ולקונן על מה שעשה לנفسו וגמלאה רעה, הוא שכותב אחורי מה יתרונו אדם חי גבר על חטאיו. וחוזר
ואמר הוואיל ורשותנו בידינו ומדעתנו עשינו כל הרעות ראוי לנו לחזור בתשובה ולעוזב רשותנו שהרשעות
עתה בידינו, הוא שכותב אחורי נחפה דרכינו ונחקרה ונשובה עד יי': ג ועיקר זה עיקר גדול הוא
והוא עמוד התורה והמצווה. שני ראה נתתי לפניך היום את החיים ואת הטוב ואת המות ואת הרע, וכותוב
ראה אני נתן לפניכם היום ברכה וקללה, כלומר שהרשעות בידכם וכל שיחפותם האדם לעשות ממעשה
בני האדם עוצה בין טובים בין רעים. ומפני זה העניין נאמר מי יתן וזה להם, כלומר שאין
הבורא כופה בני האדם ולא גוזר עליו לעשות טוביה או רעה אלא לכם מסור להם: ד אילו היה
האל גוזר על האדם להיות צדיק או רשע, או אילו היה שם דבר שמושך את האדם בעיקר תולדתו לדרך
מן הדריכים או למדע מן המדעות או לדעה מן הדעות או למעשה מן המעשים, כמו שבודים מלבים
הטפשים הוברי שמים, היאך היה מצוה לנו על ידי הנביאים עשה כך ואל תעשה כך, הטיבו דרכיכם ואל
תלכו אחר רשותכם, והוא מתחלת בריתו כבר גוזר עליו או תולדתו תמשוך אותו לדבר שאי אפשר לו
מןנו. ומה מקום היה לכל התורה כולה. ובאיזה דין ואיזה משפט נפרע מן הרשע או משלם שכר לצדיין,
השופט כל הארץ לא יעשה משפט: **ואל תחמה** ותחמר היאך היה האדם עוצה כל מה שיחפות ויהיו
מעשי מטורין לו, וכי יעשה בעולם דבר שלא ברשות קונו ובלא חפצו, והכתב אומר כל אשר חפץ יי'
עשה בשמים ובארץ. דע שהכל בחפצו יעשה ואף על פי שמעשינו מטורין לנו: כיצד. **כשם שchapatz**
הויזר להיות האש והרוח עולים למלחה והמים והארץ יורדים למטה והגאל סוכב בעיגול וכן שאר בריות
העולם להיות כמנגן שchapatz בו, ככה **חפץ להיות האדם רשותו בידו** וכל מעשי מטורין לו ולא יהיה לו
לא כופה ולא מושך אלא הוא עצמו ובדעתו שננתן לו האל עשה כל שהאדם יכול לעשות: לפיכך
דנין אותו לפיק מעשיין, אם עשה טוביה מטיבין לו ואם עשה רעה מריעין לו. הוא שהנביא אומר מידכם
הייתה זאת לכם, גם מהה בחרו בדרכיהם. ובעניין זה אמר שלמה שמח בחור בילדותך וגוי ודע כי על כל
אליה יביאך [ה] האלים במשפט, כלומר דעת שיש בידך כה לעשות ועתיד אתה ליתן את הדין:**

לחם משנה

למעלה (ט"ט) לו המכ וכו' וכן כלל כל סדרות. או למעשה מן
המעשים וזה לומר טפש כלל יטה להן רעה מ"ת
יטטו לנט טבoses מעסה פרטני טוג לו רע ומם קהילן קהילן גוזר עליון
מחלделו על כן, ה"ג רכ"ל למורי (פמ' קע) קמי' מלן דהימילן נגלה
למי' גדר נתקן רונה לומר סיסיה לו גיטין קת', מלן מט סכתם רכיני
וזל סוד קהילן סס דרכ' מכרישו וכמו סכתם נתקן לו מולדתו סמתון
(ט'מו) [ל]נדן קמי' לפסל לו לו ממנה. ומת סמילן ליטני נמיין

פרק חמישי ב על מה סמכנ
ראוי להיות צדיק וכו' או חכם או
סקל. כמו נגmock נגmock צדיק וכו' או חכם או
לממרין נפלק כל סיל דמלון
סමמונא על הקב"ן לילא צמו ווועל
טפ טפ טפ ווי' לו גזר לו מלך לו טפ
לו מקס הלי נסילוט מטמע בגס נמר
וס סול נידי טמים ווולי יש מלך צין

פ"ה כל זה ספק סול מטול: **ב** כל אדם ראוי לו להיות צדיק ממשה רבינו או רשע כירבעם או
חכם או סכל. וזה ספק ממשה רבינו או רשע כירבעם או
羞 מה מה עליון מלך לו טפ וכו' בכיר מינן געל סאנס: ד-ה לאחד מן הורכים. רונה לומר לסיל טוג לו לדרן רע.
או למדע מן המדעות רונה לומר טומס טומס סקל נמיין לו
רע. או לדעה מן הדעות סיל מדא כמו כילי לו סוף כה סוכני

גווילה המכונה טוֹבָה קִדְעָם הַמְּנֻגְנִים טוֹלְדָעַן מֵכֶם מֵהַזָּה יְקַיּוּ לְכָיוּ
טָלַז וְזָהָרְנָס יְדָעַן סָלַט מְנֻרָה הַמְּלָס קָטָן וְגָדוֹל מְפָרוּ פָּגָרָה נְכָמָה
הַסְּמָלוּת מְלָגָע שְׁמָנָן כֵּוָה קַצְלָל לְסִינוּ מְחוּקוּ נְגָתָה מְמַחָּת פָּמָול וְזָהָה
הַגְּמָנוּן נְמָלָס נְסִינוּ מְוֹכָה לְזָהָר וְגַנוּלָה יְדָעַן כֵּם פָּמָול וְרָגְנָיו לְסָה
קַצְלָל נְסִינוּ מְוֹכָה מִידָּוּ סָה לְעַז וְזָהָר
טָלַעַת מְלָס גּוֹיִה וְכָל זָהָרְנִי סָה
עַלְעַלָּה וְיַסְדָּקָה סָלַטְנָס וְמְכָוּן סָלַס
לְהַיָּה זָהָרְנָס יְקַצְּבָה נְעַמְּנִי קָוטִים וְ
יְמַגְּנָל דְּעַתָּה וְלֹכֶן הַלְּעַיְלָה לְפִנְיָה דְּגָרִיס
הַלְּוָה כָּלִי טִיכָּזָב וְיַדְעַת סָלַז מְעַנְעָז
שְׁלָמָה וְלִיְּצָבָה מְלָגָע כְּלָמָרָה סָלַחֲן בְּנָוָה
כֵּה לְדָעַת יְמָלָך יְדָעַת כְּקָדוּסָה כְּרוּן הַוָּה
כָּל כְּכָלָהָס וּמְעַטְּזָס וְזָהָר :

עיקרים גדולים והררים רמים תלויים בה, אבל צריך אתה לידע ולהבין בדבר זהiani אומר: כבר ביארנו בפרק שני מהלכות יסודי התורה שהקב"ה אינו יודע בדעתו שהיא חוץ מנו כבני אדם שנין וודעתם שנים אלא הוא יתבוך שמו ודעתו אחד. ואין דעתו של אדם יכולה להשיג דבר זה על בריו. וכ舐ם שאין כח באדם

השנת הראב"ד

ה שמא תאמר והלא הקב"ה יודע כל מה
שיהיה קודם שייה, ידע שהזה צדיק או רשע
או לא ידע, אם ידע שהוא היה צדיק או
אפשר שלא היה צדיק, ואם תאמר שידע
שיהיה צדיק אפשר שייה רשע הרוי לא ידע
הדבר על בוריו : דעה שתשובת אלה זו
ארוכה מארץ מדה ורחבבה מני ים, וכמה

עיקרים גדולים והוררים רמים תלויים בה, אבל ציריך אתה
בפרק שני מהלכות יסודי התורה שהקב"ה אינו יודע ב-
אלא הוא יתברך שמו ודעתו אחד. ואין דעתו של אדם יכול
להשיג ולמצוא אמתת הבorra, שני כי לא יראני האדם
וחוי, כך אין כח באדם להשיג ולמצוא דעתו שלboroa.
הוא שהנביא אומר כי לא מחשובי מחשבותיכם ולא
דרכיכם דרכי נאם יי". *וכיוון שכן הוא אין בנו כח
ליידע היאך ידע הקב"ה כל הבראים ומעשייהם : אבל
[ג]-nodeu بلا ספק שמעשה האדם בידי האדם ואין
הקב"ה מושכו ולא גוזר עליו לא לעשות כך ולא שלא
לעשות כך. ולא מפני קבלת הדת בלבד-nodeu דבר זה
אלא בריאות ברורות מדברי החכמה. ומפני זה נאמר
בנכוואה שדנין את האדם על כל מעשיו כפי מעשיו אם
טוב אם רע. וזה העיקר שככל דברי הנכוואה תלויין בו :

פרק שני

א פסוקים הרבה יש בתורה ובדברי נביאים שהן נראהין כסותרין עיקר זה ונכשלין בהן רוב האדם ויעל
על דעתם מהן שהקב"ה גוזר על האדם לעשות טובה או רעה ושайн לבו של אדם מסור לו
להתו לכל אשר ירצה. והריini מבאר עיקר גדול שמננו תדע פירוש כל אותן הפסוקים : בזמן שאדם אחד
או אנשי מדינה חוטאים ועושה החוטא חטא שעשה מדעתו וברצונו כמו שהודענו, ראוי להפרע ממנו
והקב"ה יודע היאך יפרע. יש חטא שהדין נותן שנפרעין ממנו על חטאו בעולם הזה בגופו או במוונו או
בכינוי הקטנים. שבנוו של אדם הקטנים שאין בהם דעת ולא הגיעו לכל מצוות כקנינו הן. כתוב איש
בחטאו יומת, עד שיעשה איש : ויש חטא שהדין נותן שנפרעין ממנו לעולם הבא ואין עובר עליו שום נזק
בעולם הזה. ויש חטא שנפרעין ממנו עליו בעולם הזה ולעולם הבא ב במא דבריהם אמרוים בזמן
שלא עשה תשובה, אבל אם עשה תשובה התשובה כתрис לפני הפורענות. וכשם שהאדם חוטא ברצונו

לחם משגנה

סדריש מונולוג וכן נציגות קלאכ"ז ויל' מונולוג ווון לוק נטולין; פ"ז א פסוקים הרבה וכו' כל זה מונולוג ווון לוק נטולין גם:

המדע הלכתי תשובה פ"ו

התשובה לא תהיה הרשות בידי עד שאחזרו ובין
וادرע דרך האמת. ועל דרך זו כל הדומה לפסוקים
אלו : ה ומה הוא זה שאמר דור טוב ושר יי'י'
על כן יורה חטאיהם בדורך יידרך ענויים במשפט וילמד
ענויים דרכנו. זה שליח להם נביאים מודיעים להם
דרך יי'י' ומחזירין אותו בתשובה. ועוד שנתן בהם כח
לימוד ולהבין. שמדה זו בכל אדםiscal זמן שהוא
נמשך בדרכי החכמה והצדק מתחאה להן ורודף אותן.
והוא שאמרו חכמים בא ליתהר מסייעין אותן, כלומר

השנת הראב"ד

הה". והלא כתוב בחרות
ועבדום ונעו אוחט הר' גור
על המצריים לעשות רעה
ליישראל וכחוב וקס העם הזה.
מ"ה מ"ל פס היליות דברת כלין
מונגיס ומוי לתקי כמנש טלי^{טלי}
ומומר פס דנבי נערות, יתמר
בגנולו לנויס נמה גיט ולי גל
הכלמן נכס כדי שטח מר עמלן
גוכמי יתמרו לו היויס וועל כי חלה
בוגליך פל הומן צלן יוו סנה גל
מקומיים נוגרטן, קילן וקס הגה הא
וחסה נכבר תמלון צלן גענין הוּא
שטיין יכל נטעות נן גל נוירה,
יעדיהם פטול גוירה, וכל צקן נכון
שקל מטה הולר לי יונטי כי הנטה
משפיטין אין בשודדי מי עמכס סיוט
וליה כי מהי מומי ול עקן פטרול
שטיין יכל נטעות נן גל נוירה,
ועיין לתמירים לניה טולן מעין
פלים, הטהר כי אנדיג יוש צלן
בגנולו נפרע מלוד יעד הול נרע
ממנו ומלח נפצע מוה יסוחר ויסחט
מן כרע ממענו מרשתו וכן סול מועל
קיי לחדר בנטן למפי (ישע' י ט)
לכטמיךן צולדן מופד (פס נג ה ט)
תטמי רענן וגולל נך ואהמלהן
עלני, ומתרים נס נן רטעס כי
ולוילויים נמוכת פס וויל שמש
נמלמלה נמלחן וצלהו הום יסלהל
גל קיו נוקס וול ענטז גיט היל נכל
זוויז וגומו מה פט נכויל יתרך פלי^{טלי}
טלוטו קו גנד לו, והט כי פט נכויל
הילר ונגדוז וווע אומס וווע גאנז
נכש נפרק וסמיון מאס וווענש
ממס כעינן צהממר (וכרי' ה טו)
מי קנטפי מען ועס פירו גנטה,

לא להם. וכבר אמרנו שאין כח באדם לידע היאן ידע הקב"ה דברים שעתידיין להיות :

קחטלו מין למען מהן סתCONTגא, ועל זה מקפה וטלם כמונן נהורא
וענדוז וגען חומס קרי גמור מל סתCONTרים קידשו ליטרלן:

יזיפתו כידימתו, הילו רוס קון למכה פירון לאלה יומר מפקין, וממש
כך וכבר אמרנו שאין כח באדם לדעת וכו' פהPEAR צלון לשם נטהר
מלבד פירון ואנו יכולים לומר לנו פירון מוד וסוכן פטניין דוחיר לטענה.
ולכדי פאלטער זיל בענטנום בלוי בסגנוןיהם וולו זרכינו גזען:

ומדעתו כך הוא עושה תשובה ברצונו ומדעתו: ג' ואפשר שיחטא האדם חטא גדול או חטאים הרבה עד שיתן הדין לפני דין האמת שהיה הפהען מזה החוטא על חטאים אלו שעשה ברצונו ומדעתו שמנועין ממנו התשובה ואין מניחין לו רשות לשוב מרשו כדי שימוש ויאבר בחטאים שעשה. הוא שהקב"ה אומר על ידי ישעיהו השמן לב העם הזה ואזניו הכבד ועיניו השע פן יראה בעיניו ובאזוריו ישמע ולבבו יבין ושב ורפא לו. וכן הוא אומר ויהיו מלעיבים במלacci האלים ובווים דבריו ומתחעים בנבאיו עד עלות חמת יי"י בעמו עד לאין מרפא, כלומר חטאו ברצונם והרבו לפשוע עד שנתחייבו למנוע מהן התשובה שהיא המרפא: לפיכך כתוב בתורה ואני אחזק את לב פרעה, לפי שחטא עצמו תחלה והרע לישראל הגרים בארץ שני' הבה נחכמה לו וכו', נתן הדין למנוע ממנו התשובה עד שנפרעין ממנו, לפיכך חזק הקב"ה את לבו: ולמה היה שולח לו ביד משה ואומר לו שלח ועשה תשובה, וכבר אמר לו הקב"ה שאין אתה משלח שני' ואתה ועבדיך ידעתיך וכו', ואולם בעבור זאת וכו'. כדי להודיע לבי העולם שבזמן שמנוע הקב"ה התשובה לחוטא אינו יכול לשוב אלא ימות ברשעו שעשה בתחלת ברצונו: וכן סייחון לפי הקשה יי' אלהיך את נתחיב למנוע התשובה, שני' כי הקשה יי' אלהיך את רוחך ואמץ את לבך. וכן הכנעניים לפי תועבותיהם מנע מהן התשובה עד שעשו מלחמה עם ישראל, שני' כי מאת יי' הייתה לחזק את לבם לקראת המלחמה את ישראל למען החרים וכו'. וכן ישראל ביום אליו הלא פי שהרבו לפשוע מנע מאותן המרבים תשובה. שני' ואתה הסבות את לבם אחוריית, כלומר מנעת מהן התשובה: נמצאת אומר שאין האל גוזר על פרעה להרע לישראל, ולא על סייחון לחטאך בארץ, ולא על הכנענים להטעיב, ולא על ישראל לעבוד עבודת זורה, אלא قولן חטאו מעצמן ונתחייבו قولן למנוע מהן החשובה: ד' ובענין זה שואlein הנביאים והצדיקים בתפלותיהם מי"י לעוזם על דרך האמת. כמו שאמר דוד הורני יי' דרכך, כלומר אל ימנעוני חטאך דרך האמת שמןנה אדע דרכך וייחוד שמן. וכן זה שאמר רוח נדיבה תפמכי, כלומר תניח רוחך לעישום חפאה ועל יגרמו לי חטא למנועי

כسط משנה

פרק שני ה והלא כתוב בתורה ובעברות וכו'). מוחל למה שכתב נמעלה (ס"ג) צפלווע לא גור עליי כסס ימ' זימטן הילך

לחם משנה

ה הולא כתיב בתורה ועובדות וננו אותו הרי גור על המצריים
לעשנות יע וכותיב וכם העם הזה וזה אחרי אלהי נבר הארץ
הרי גור על ישראל לעובד ע"ז ולמה נפצע מהם וכו' וכמו כן
נשנא פקרן גמצעלא (פ"ג) סקליל יוזק קזנגייס וכו' ליעטו מבלקן סקלין